

تفکر استراتژیک در آموزش مجازی مدارس

محمدسجاد واعظی^۱، محسن مرادی^۲*

^۱ دانشجوی دکتری، گروه مدیریت آموزشی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مشهد

اداره آموزش و پرورش شهرستان طرقبه شاندیز

Msv7msv@gmail.com

۰۹۳۶۵۳۸۳۶۰۱

^۲ دانشیار، گروه مدیریت آموزشی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مشهد

Momoradi2010@yahoo.com

۰۹۱۵۵۱۴۰۳۵۱

چکیده

هدف این تحقیق بررسی تفکر استراتژیک در آموزش مجازی مدارس می باشد. ما در عصر شبکه ها زندگی می کنیم، عصری که در آن شکل گیری شبکه های گوناگون اجتماعی برخط، شیوه های ارتباطی و اطلاع رسانی نوینی به عرصه گسترده ارتباطات اجتماعی معرفی کرده است. بر همین اساس اکثر مدارس امروزه در حال تلاش برای افزایش اثربخشی فناوری های نوظهور در فعالیت های آموزشی خود هستند اما در این بین یکسری چالش ها و فرصت هایی از قبل این فناوری ها و آموزش های مجازی مرتبط با آن ایجاد شده است که باید در چارچوب تفکر راهبردی و استراتژیک شناسایی و راهکارها برای افزایش فهم استراتژیک در آموزش مجازی بکار گرفته شود. در اینجا براساس نوع روش پژوهش در ابتدا ضرورت درک فناوری اطلاعات در محیط آموزشی شناسایی شد و در ادامه تفکر سیستمی مرتبط برای شناسایی مهمترین مزایا استفاده از روش آموزش مجازی مورد بررسی قرار گرفت. و بعد از شناسایی این مزایا فرصت های راهبردی با آموزش مجازی بررسی و در آخر یک دید آینده نگارانه با شناسایی چالش هایی مرتبط با آموزش مجازی مورد بررسی قرار گرفت. روش تحقیق از نوع توصیفی تحلیلی می باشد.

کلمات کلیدی: تفکر استراتژیک، فرصت ها، آموزش مجازی، مدارس، چالش ها

۱- مقدمه

تفکر استراتژیک مؤثر در برگیرنده‌ی خلاقیت، کاوش و درک ناپیوستگی در سازمان و محیط آن است، لذا در پژوهش‌های بسیاری به اهمیت دارا بودن قابلیت تفکر استراتژیک برای مدیران اشاره شده است. نظام مدیریتی مورد استفاده‌ی یک سازمان عامل تعیین کننده در مواجهه‌ی آن با تغییرات محیط است، زیرا نگرش مدیریت به چالش‌های محیطی، نحوه‌ی تصمیم‌گیری و اجرا را تعیین می‌کند. پیچیدگی محیط فعالیت سازمان‌ها در عرصه‌ی تقاضای بازار، رقبا و فناوری و تازگی نسبی در چالش‌های پی در پی که آنها در محیط خود با آن مواجه می‌شوند منجر به دشوار شدن تصمیم‌گیری شده است ازسویی دیگر رشد نسبت سرعت چالش‌های محیط به سرعت پاسخگویی سازمان‌ها و میزان ابهام آینده، برعدم اطمینان افزوده است. در این شرایط کلید موفقیت سازمان صرفاً واکنش مناسب سازمان به تغییرات محیط خارجی نیست، بلکه مدیران برای کشف گسستگی‌های آینده و غافلگیری‌های احتمالی باید دگرگونی‌های محیط را مداوم زیر نظر داشته باشند و شیوه‌ای نوین فکری برای تعیین استراتژی سازمان و ارتقای توانمندی درون سازمانی به کار گیرند. در این تحقیق بدنبال بررسی نوع تفکر خلاق محور در سیستم آموزش مجازی در مدارس هستیم.

۱-۱- بیان مسئله

مفهوم آموزش سنتی در عصر حاضر تغییر اساسی کرده است. حضور فیزیکی در صنف درس تنها گزینه یادگیری نیست - حداقل با ظهور اینترنت و فناوری‌های جدید امروزه، هر زمان و هر کجا که می‌خواهید، به یک آموزش با کیفیت خوب دسترسی دارید. اکنون وارد دوره جدیدی می‌شویم - انقلاب آموزش آنلاین. درک مفهوم ترک صنف درس دشوار است، به خصوص اگر بخواهید با فضای وسیعی به نام فناوری نوین روبه‌رو شوید. فناوری اطلاعات و ارتباطات و حرکت از جوامع سنتی به جوامع اطلاعاتی تمامی ابعاد و نیازهای بشری را تحت تاثیر قرار داده است. شیوه‌های آموزشی نیز تابع چنین تغییر و تحولاتی بوده‌اند. بهره‌گیری از آموزش آنلاین با استفاده از روش‌های جدید باعث کارایی و اثربخشی بیش از پیش نظام‌های آموزشی در کشورهای مختلف شده است. استفاده از چنین فناوری، امکان افزایش کیفیت و بهره‌وری آموزشی در کلیه سازمان‌ها را پدید می‌آورد. به هر حال ما در عصر شبکه‌ها زندگی می‌کنیم، عصری که در آن شکل‌گیری شبکه‌های گوناگون اجتماعی برخط، شیوه‌های ارتباطی و اطلاع رسانی نوینی به عرصه گسترده ارتباطات اجتماعی معرفی کرده است (عزیزی ابرقویی، ۱۳۹۰: ۷۹). بر همین اساس اکثر مدارس امروزه در حال تلاش برای افزایش اثربخشی فناوری‌های نوظهور در فعالیت‌های آموزشی خود هستند. شواهد نشان می‌دهد تعداد مدارس دوره‌های الکترونیکی به شدت در حال افزایش است. این افزایش، نیاز به مطالعه در مورد این دوره‌ها و ارزیابی این دوره‌ها از نظر ابعاد گوناگون، ضروری می‌سازد. اگر دوره‌های الکترونیکی به خوبی طراحی شده باشد و مشخصه‌هایی را که برای دانش‌آموزان، اهمیت و ارزش دارد را ارائه دهد، یادگیری دانش‌آموزان از این دوره‌ها زیاد خواهد شد.

۱-۲- ضرورت تحقیق

با پیگیری تحقیقات در زمینه این سازه‌های جدید از سوی پژوهشگران، راه برای شناخت و افزایش بهره‌وری از این متغیرها در جهت ارتقاء کیفیت رضایت یادگیرندگان این مدارس فراهم می‌گردد. پیامد به کار بستن و شناخت ویژگی‌های شخصیتی و خودکارآمدی تحصیلی، دستیابی به مهارت‌هایی است که به طور بنیادی بر کارکردهای آموزشی، شغلی و اجتماعی دانش‌آموزان اثر می‌گذارد و نقش اساسی در پیشرفت و موفقیت در زندگی و عملکرد تحصیلی دارد. همچنین مسئولین و معلمان علاقمند با فراهم کردن شرایط مناسب، شاگردان خود را به رضایت‌مندی هدایت کرده و آنها را برای زندگی در دنیای پویا و برای آینده‌ای جدید آماده می‌کنند. این پژوهش بدنبال آنست تا به بررسی تفکر استراتژیک آموزش مجازی مدارس بپردازد.

۱-۳- روش تحقیق

این تحقیق از نظر معیار هدف و نتیجه بنیادی بوده که با رویکرد تحلیلی-توصیفی و جمع‌آوری داده‌ها به صورت کتابخانه‌ای با استفاده از شیوه فراتحلیل (تحلیل داده‌ها و یافته‌های سایر پژوهشها) انجام خواهد شد.

۱-۵- پیشینه تحقیق

دلفان آذری و همکاران (۱۴۰۱) در مقاله ای با عنوان برنامه درسی آموزش مجازی در دوران کرونا بیان می کنند کتاب درسی مهمترین رسانه آموزشی در کشور ایران است؛ لذا دستیابی به دانش، اشاعه و کاربرد آن جایگاه بسیار تعیین کننده ای در سرنوشت کشور و به ویژه سیستم آموزشی دارد؛ این با کمک برنامه آموزشی مناسب محقق می شود. همچنین، نیاز به تدوین و اجرای برنامه های آموزشی و درسی که بتواند هماهنگ با تحولات زمان حاضر به نیازهای جامعه پاسخ دهد، در اولویت است. روش: به دنبال شیوع ویروس کرونا و تعطیلی مدارس، ضرورت توجه به برنامه درسی دانش آموزان و دانشجویان بیش از پیش احساس می شود. این اتفاق به عنوان یکی از بحرانهای بهداشتی تأثیر مستقیمی بر نحوه ی آموزش و پرورش داشته و آموزش های مطالب درسی را دستخوش تحول ساخته است. آموزش و پرورش از طریق برنامه درسی، مهارت ها و دانش ها را به فراگیران می آموزد. آموزش مجازی استفاده از فناوری ارتباط از راه دور به منظور دریافت اطلاعات با هدف آموزش و یادگیری است. از مهمترین مزایای آموزش مجازی می توان به ایجاد تعامل میان یادگیرندگان و آموزش دهندگان از طریق مدل های شبکه یادگیری همزمان و غیرهمزمان اشاره کرد. آموزش و در پی آن نهادهای آموزشی همچنان که در جهان واقعی از جایگاهی ویژه برخوردارند، در فضای مجازی نیز اهمیتی خاص دارند و نقشی بسزا در گسترش علوم و فناوری، رشد سواد اطلاعات و رسانه ای دانش آموزان، دانشجویان و همه اقشار جامعه ایفا می کنند. نتیجه: در عصر پیشرفت تکنولوژی، توجه به رویکرد فناوری در زمینه آموزشی یک ضرورت است نه انتخاب. اگر سیستم آموزشی بخواهد این اطلاعات سریع را در کمترین زمان منتقل کند نیازمند روش نوین در آموزش است.

قائدی باردی، کیهان (۱۴۰۱) در مقاله ای با عنوان تدوین مدل راهبردهای ارتقاء کیفیت آموزش مجازی مدارس ابتدایی به شیوه سنتز پژوهی بیان می کنند پژوهش حاضر با هدف تدوین مدل راهبردهای ارتقاء کیفیت آموزش مجازی مدارس ابتدایی به شیوه سنتز پژوهی صورت گرفت. روش تحقیق به صورت کیفی و از نوع سنتز پژوهی است که با روش تحلیل محتوا به کمک فراترکیب صورت پذیرفته و از نظر هدف نیز کاربردی می باشد. محیط پژوهش مشتمل بر کلیه مقالات معتبر در داخل و خارج از ایران طی ۲۵ سال گذشته در رابطه با آموزش مجازی منتشر شده است. شیوه نمونه گیری پژوهش به روش هدفمند تا حد اشباع نظری داده ها می باشد. به گونه ای که مطالعه مقالات تا جایی ادامه یافت که داده های مکفی به دست آمدند؛ لذا ۲۷ مقاله براساس ملاک های ورودی انتخاب شدند. شیوه تحلیل داده ها به صورت کدگذاری و طبقه بندی اطلاعاتی از پژوهش های انجام شده صورت گرفت. مرحله مذکور حاصل تحلیل محتوایی استقرایی و ترکیبی مقولات، نتایج و ترکیب ها می باشد که نتیجه آن به صورت استخراج یک چهارچوب مفهومی در حوزه ارتقاء کیفیت آموزش مجازی حول ۳ سطح فنی، آموزشی و ارزیابی قابل مشاهده است. نتایج حاصل شده بر ارتباط مقوله های یادگیری مستقل، یادگیری ارگانیکی، دسترسی فوری به سامانه، زمان بندی برنامه ها، آموزش چندرسانه ای، توسعه جعبه ابزارهای یادگیری، افزایش ظرفیت ها، نداشتن محدودیت یادگیری، ساده سازی فرایندهای یادگیری، بازنگری مکانیزم های یادگیری، ارزشیابی سازنده گرا و ارزشیابی همه جانبه با ارتقاء کیفیت آموزش مجازی با یکدیگر اشاره دارند.

صفابخش و همکاران (۱۴۰۱) در مقاله ای با عنوان طراحی و ارزیابی ابعاد برنامه درسی پنهان در آموزش مجازی در همه گیری کرونا بیان می کنند تمرکز زدایی از برنامه درسی آشکار و هم گرایی آن با برنامه درسی پنهان با نهادینه کردن ویژگی های مثبت، رشد و تعالی فراگیران را فراهم می کند. مطالعه حاضر به صورت توصیفی - تحلیلی با مشارکت ۷۱ نفر از اعضای هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی زاهدان بودند که به روش در دسترس انتخاب گردیدند اجرا گردید. ابزار جمع آوری داده ها پرسشنامه برنامه درسی پنهان بود. نتایج نشان داد ابعاد برنامه ی درسی پنهان با توجه به میانگین های به دست آمده در سطح نسبتاً مطلوبی می باشد. بالاترین میانگین نمره در بعد ارتباطات بین اساتید و دانشجویان به دست آمد. میانگین نمرات ابعاد برنامه درسی و ارتباط آن با سابقه آموزش مجازی از نظر آماری معنادار نبود. همچنین این ارتباط با جنسیت شرکت کنندگان هم معنادار نبود. باتوجه به نتایج این مطالعه بسیاری از اساتید با تجربیات آموزشی بالا از وجود برنامه درسی پنهان هم بی اطلاعند. همچنین خارج شدن از شرایط روتین و تغییر و فشار آموزش مجازی در رابطه با تولید محتوا و نوع مدیریت و اداره کلاس این تاثیر را دو چندان کرده است که اساتید ابتدا باید این فشارهای اولیه را برطرف نمایند و سپس به مقوله برنامه درسی پنهان بپردازند.

نجاتی(۱۳۹۸) در مقاله ای با عنوان آسیب شناسی سیستم ارزیابی از یادگیری شاگردان دوره ابتدایی (مکاتب دولتی ناحیه پنجم شهر کابل) بیان می کند ارزشیابی آموزشی یکی از عناصر مهم در برنامه درسی است. نظر به بررسی های انجام شده پیرامون شیوه های ارزیابی و تاثیرات آن بر یادگیری شاگردان، وضعیت ارزشیابی آموزشی در مکاتب خوشایند نبوده و هدف اصلی و اساسی ارزشیابی آموزشی به فراموشی سپرده شده است، تا جایی که این نارضایتی ها در سطح ملی بالا رفته است. یافته ها نشان داد، در سیستم ارزشیابی آموزشی از یادگیری شاگردان مشکلاتی در طراحی سیستم ارزشیابی (اهداف آموزشی، طرح سوال های امتحان، شیوه های ارزیابی) و در روند تطبیق پروسه ارزشیابی (مسئله نبودن معلمان و نبود امکانات لازم) که منجر به نارضایتی شاگردان از معلمان، مدیران، سرمعلمان و در نهایت دلسرد شدن از درس خواندن و مکتب شده است، وجود دارد.

جاویدان و جوادی فر(۱۳۹۴) در مقاله ای با عنوان تاثیر تکنولوژی آموزشی در آموزش و یادگیری دانش آموزان بیان می کنند که امروزه تکنولوژی، نقش اساسی در حوزه های گوناگون بازی می کند. یکی از حوزه ها، حوزه آموزش است. نتایج تحقیقات علمی نشان داده که حواس مختلف در یادگیری نقش یکسانی ندارند. مهمترین دلیل استفاده از تکنولوژی آموزشی، نیز همین است زیرا می تواند چند حس را با هم درگیر و تاثیر گذاری را بیشتر کند. تکنولوژی ها و وسایل کمک آموزشی از حیث اینکه تئوری و عمل را با هم ترکیب کرده، باعث ماندگاری یادگیری و تنوع بخشی در کلاس درس می شوند. پر واضح است که یکی از مهمترین وظایف برنامه ریزان آموزشی کمک به کاربرد هر چه بیشتر و بهتر پیشرفت های تکنولوژی جهت ارتقاء سطح کیفی آموزش است.

ذوالقدرنسب و همکاران (۱۳۹۴) در مقاله ای با عنوان بهره گیری از وسایل کمک آموزشی و تاثیر مثبت آنها در یادگیری دانش آموزان دوره ابتدایی بیان می کنند که امروزه وسایل کمک آموزشی، اعم از ساده و پیچیده، به عنوان ابزاری برای ایجاد تسهیل در امر تدریس و یادگیری در نظام های آموزشی بکار می روند. این وسایل از حیث اینکه تئوری و عمل را با هم ترکیب کرده، باعث ماندگاری یادگیری تثبیت یافته ها و تنوع بخشی در کلاس درس می شوند، حائز اهمیت اند. با توجه به پیشرفت های علمی و تکنولوژی در عصر حاضر، وسایل کمک آموزشی به عنوان یک رابط توانسته اند نقش خود را به خوبی ایفا کنند. بدیهی است اگر معلمان مهارت های لارتر را برای کاربرد این وسایل داشته باشد اثر بخشی آن بهتر خواهد بود. امروزه صاحب نظران و اندیشمندان جهان بر نقش مهم و تعیین کننده فناوری آموزشی در فرایند یادگیری تاکید می کنند و بر این باورند که میزان بهره گیری و استفاده مطلوب و بجای معلمان و دبیران از وسایل کمک آموزشی در ارتقای کیفیت آموزشی تاثیرات سازنده ای خواهد داشت و استفاده صحیح معلمان از وسایل کمک آموزشی، جریان یادگیری را تسهیل می بخشد و چون باعث ملموس ساختن آموخته ها می شود، در تثبیت مواد آموزشی در ذهن دانش آموزان و پایدار کردن آموخته ها و ترغیب دانش آموزان به درس نقش مهمی را ایفا می کند.

۲- روش شناسی تحقیق

الف) تعریف مفاهیم

آموزش مجازی

آموزش مجازی شکل جدیدی از آموزش های از راه دور است که با توسعه فناوری اطلاعات و ارتباطات در عرصه آموزش عالی پدیدار شده است. گرچه نسل های پیشین آموزش از راه دور نظیر شیوه آموزش مکاتبه ای، رادیویی و تلویزیونی با از میان برداشتن موانع مکانی و زمانی، امکان دسترسی افراد زیادی را به آموزش عالی فراهم کردند؛ لیکن اثربخشی این گونه آموزش ها به جهت ضعف تعاملات بین معلم و دانش آموز، نبود محتوای با کیفیت، نبود فعالیت های مشارکتی و شیوه های ارزشیابی خود ارزیابانه، همواره مورد انتقاد طرفداران کیفیت در آموزش عالی بوده است (مقتدایی، ۱۳۸۹: ۴۶). از این رو با توسعه فناوری اطلاعات و ارتباطات، گسترش آموزش های مجازی به عنوان شیوه جدیدی برای بهره گیری از امکانات فناوری در جهت بهبود کیفیت آموزش عالی مورد توجه سیاست گذاران و مسئولان اجرایی آموزش عالی قرار گرفت (Marban et al, 2021: 5).

تفکر استراتژیک

تفکر استراتژیک عبارتست از استفاده از چارچوب ذهنی مختلف برای بررسی و تحلیل و در نهایت تصمیم گیری در موقعیت های استراتژیک. یک موقعیت را فقط به این دلیل استراتژیک می نامند که پیش از این هرگز به این صورت اتفاق نیفتاده است. در موقعیت استراتژیک، استفاده از تفکر تحلیلی برای تنظیم اهداف و استراتژی ها دشوار است. (Wilden et al, 2013:79) لذا مدیران ناچارند برای هر موقعیت استراتژیک، راه های تازه ای ارائه دهند و این امر مستلزم ارتقای دایمی دانش و مهارت تفکر استراتژیک است.

ب) مبانی نظری (تفکر استراتژیک)

دنیای امروزه دنیای تغییرات پیچیدگیها و تلاطمات غیر قابل پیش بینی محیطی است و سرعت روزافزون هزاره سوم و تغییرات شدید اقتصادی، اجتماعی فرهنگی و سیاسی دنیای امروز مستلزم نوع جدیدی از تفکر به نام تفکر استراتژیک است. تفکر استراتژیک سبب می گردد سازمانها با دورنمای شفاف به چالشها پاسخ داده و به آنها این امکان را میدهد که به آینده بنگرند تا فرصت ها و تکیه گاه ها را شناسایی و درک کرده و از تهدیدها و خطرات اجتناب کنند بر اساس نتایج تحقیقی که با هدف شناسایی مهارتهای مورد نیاز برای مدیران کشورهای آسیایی انجام شده است تفکر استراتژیک از سوی تمامی پاسخ دهندگان به عنوان اولین و یا دومین مهارت مورد نیاز برای بهبودی عملکرد مدیران شناسایی شده است. در مدیریت مدارس نیز تفکر استراتژیک به عنوان یک نیاز مطرح گردیده است و اهمیت جایگاه مدیران مدارس در نظام آموزشی کشور و نیز تهدیدات و مخاطرات ناشی از تغییرات محیطی پیش روی مؤسسات آموزشی لزوم نهادینه شدن تفکر استراتژیک را به عنوان ضرورتی انکارناپذیر در جهت تحقق اهداف نظام آموزش و پرورش مطرح ساخته است. این توانایی راهبردی میتواند به مدیران کمک نماید که بتوانند وقایع آینده را درک، تشخیص پیش بینی و کنترل نمایند و به جای آنکه تحت تأثیر تغییرات قرار بگیرند، تغییرات آتی را تحت تأثیر خود قرار دهند.

مدیران مدارس در این عرصه نقش برجسته ای ایفا مینمایند و این سخن معروف، کسی که مدرسه را اداره میکند کشور را اداره می کند بیانگر ارزش و اهمیت مدیریت مدرسه و مسئولیت بسیار خطیر مدیران است صاحب نظران آموزش و پرورش عموماً بر این عقیده هستند که کیفیت مدیریت فعالیتهای آموزشی مهمترین شاخص سطح کفایت و اثر بخشی کل برنامههای آموزشی است مدیران مدارس تأثیر چشمگیری بر پیامدهای مدرسه دارند به اندازه ای که از نقش آنها به عنوان دومین عامل اثر گذار بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان یاد شده است بر این اساس وجود مدیرانی با تفکر استراتژیک که بر اساس تجزیه و تحلیل به تصمیمات درست برسند امری ضروری است

در واقع، ویژگی اصلی تفکر استراتژیک توانایی به دست آوردن نگرشی کلی از مدرسه و محیط آن است تفکر استراتژیک با یک تغییر جهت از دیدن مدرسه به صورت یک مجموعه پراکنده از سایر بخشها و) کارکنان به صورت یک سیستم کلینگر معنا پیدا میکند که هر بخش را با توجه به کل سازمان آموزش و پرورش انسجام میبخشد به دست آوردن نگرشی کل نگر مستلزم توانایی دوری گزیدن از مسائل عملیاتی روزانه و توانایی درک این موضوع است چگونه مسائل و مباحث به یک الگوی کلی با رویدادها و جزئیات ویژه ارتباط پیدا میکند. این تفکر به ایجاد ارزشها و قرار گرفتن موقعیت مدرسه در جایگاه آموزشی متمایز از سایر مراکز منجر می گردد. بررسی ادبیات حوزه تفکر استراتژیک نشان میدهد که اکثر تحقیقات و مطالعات صورت گرفته در این حوزه در اواخر دهه ۱۹۸۰ و اوایل دهه ۱۹۹۰ به صورت نظری به بررسی، تعاریف و جوه اشتراک و افتراق تفکر استراتژیک و مقوله هایی چون مدیریت و برنامه ریزی استراتژیک متمرکز بوده است هر یک از صاحب نظران آن را از بعدی خاص مورد توجه قرار داده تعریف کرده اند تفکر استراتژیک را به معنای درک و تحلیل موقعیت بیرونی و درونی سازمان و ترکیب بهینه بین آنها تعریف کرده اند که منجر به تدوین راهبرد مناسب میگردد آنها اذعان میدارند که از طریق تفکر استراتژیک بهتر میتوان از فرصتهای محیطی جهت کسب مزیت رقابتی استفاده و تهدیدات محیطی را تبدیل به فرصت نمود (Goldman & Casey, 2010).

استیسی معتقد است تفکر استراتژیک همان استفاده از مقایسه ها و تشابهات کیفی و کمی برای توسعه ایده های خلاق و طراحی اقدامات و فعالیتها بر اساس یادگیری جدید است. از نظر وی این مفهوم با برنامه ریزی استراتژیک که بر پیروی از قواعد از پیش برنامه ریزی شده تاکید دارد، متفاوت است. با جابجایی کانون مسئولیت تدوین استراتژی، ماهیت پیش بینی نیز دچار تحولی شگرف شده است. بدین ترتیب که پیش بینی کمی به نوعی پیش بینی کیفی، دگرذیسی یافت. گام اول در سبک جدید، تدوین مأموریت سازمان و شناخت و ترسیم چشم انداز چند سال آینده ی سازمان بود. نکته ی

دیگری که در سبک جدید به میان آمد، بررسی کیفی بازارهای مرتبط با محصول شرکت و قابلیت شرکت برای تسخیر آن بازارها بود. مدیران باید سازمان خود را برای انطباق با شرایط بازار آماده می ساختند. با ظهور پیش بینی کیفی، اندیشه ی ژرف و تحلیل استراتژیک اهمیت ویژه ای یافته است. مدیران باید تکیه بر توانایی های تحلیل، بررسی ذهنی، اندیشیدن و نوآوری، وضعیت آینده را پیش بینی و برای آن برنامه ریزی می کردند. با پیچیده شدن بازار و کلا محیط خارجی سازمان ها، مدیران دیگر نمی توانستند به تحلیل داده های آماری اکتفا کنند و اتکای به آنها تصمیم بگیرند (Stacy, ۱۹۹۱: ۲۶).

منظور از تفکر استراتژیک، تفکر مفهومی در مورد سازمان (به عنوان یک کل) و مأموریت پایه ای آن است، اینکه راه های جدیدی برای خلق، شرح و گسترش آن کشف شوند. بی توجهی شرکت ها نسبت به تفکر استراتژیک را می توان به وسیله چند نشانه، نشان داد: نشانه اول اینکه نه تنها شاهد وقوع هیچ تغییر استراتژیک بزرگی در آنها نیستیم، بلکه در موارد متعدد شاهد این هستیم که چنین تغییرات استراتژیکی با مانع نیز مواجه شده اند. البته این مطلب بدان معنا نیست که در این شرکت ها هیچ کسی وجود ندارد که به تغییرات استراتژیک بزرگ فکر کند. اما مشکل اینجاست که «سازمان» قصد چنین تغییراتی را ندارد. به عبارت دیگر، تفکر استراتژیک، حتی علیرغم میل رهبر رسمی سازمان به آن، هرگز به جزئی از فرهنگ مسلط سازمان تبدیل نمی شود.

تفکر استراتژیک را راه حلی برای مشکلات استراتژیک تعریف کرده که رویکرد منطقی و همگرا را با روند تفکر خلاق و متفاوت برای پیدا کردن راه های جایگزین رقابت و ارائه ارزش برای مشتری ترکیب میکند (ایرانزاده و همکاران، ۱۳۹۴: ۲۶). تفکر استراتژیک را، شکل دادن و نظام دادن به آشفته گی ها می دانند، یعنی اینکه فرد با تفکرات استراتژیک قادر خواهد بود در ذهن خود نظم و هماهنگی به وجود آورد و تفکرش را انسجام بخشد (لشکری بلوکی، ۱۳۹۵: ۲۶).

تفکر استراتژیک را پاسخی به نیازهای فزاینده سازمان در تطابق با محیطی میداند که دارای پنج ویژگی: عدم قطعیت، ابهام، رقابت روزافزون، آشوبناکی و سرعت است. به اعتقاد سلمانزاده (۲۰۱۴) سازمانها به یک فرایند برای تصمیم گیری دقیق و منطقی و همچنین درک مناسب و درستی از مسائل و رویدادهای مربوط، به منظور توسعه درک و فهم کارکنان خود نیاز دارند. این روش، تفکر استراتژیک نام دارد. با مطالعه نظرات مختلف، خلاصه ای از عناصر مطرح شده توسط پژوهشگران مختلف حوزه تفکر استراتژیک را ارائه داده اند که به اعتقاد آنها عناصر کلیدی سازه تفکر استراتژیک که در ادبیات بیشتر مورد تأکید قرار گرفته اند عبارتند از: ابتکار و خلاقیت، تمرکز بر هدف و داشتن چشمانداز، شهود، تفکر سیستمی، دید کلنگر، تفکر در طول زمان، توجه به محیط، توجه به ذینفعان، توجه به دیالوگ و ارتباطات، فرصت طلبی هوشمندانه، فرضیه محور بودن، حل مسئله، پیش فعال بودن و خلق محیط. مرور این عناصر بیانگر آن است که علیرغم وسعتی که دامنه شمول آنها دارد هیچ یک از آنها به حوزه مدیریت مدارس نپرداخته اند (Monavarian elc, 2011: 5). در حالی که پرداختن به مسئله تفکر استراتژیک آموزش مجازی ضرورتی اجتناب ناپذیر دارد و مدارس نیز نمی توانند مستثنا از این موضوع باشند. بدون شک تفکر استراتژیک در مدارس باعث توانمندی مدیران، آموزش های صحیح و فراهم نمودن بستر لازم برای بسط بینش و افزایش سطح دانش آنان را فراهم می سازد. از آنجا که داشتن تفکر استراتژیک پیامدی مؤثر و مستقیم در سیاستگذاری و برنامه ریزی آموزشی دارد و از طرفی از ارکان مهم و مؤثر آموزش و پرورش است، بنابراین در صورتی که آموزش مجازی مدارس از تفکر استراتژیک برخوردار باشند، در تحقق اهداف و ارتقای عملکرد مدارس نقش مؤثر و سازنده خواهند داشت. در این دستگاه تفکر باید استراتژیک شود و روزمرگی ها را کنار گذاشت چرا که برای داشتن نگاهی اقتصادی به آینده نیاز به طرح، برنامه ریزی و تفکر خواهیم داشت (کرامتی و همکاران، ۱۳۹۶: ۴۹).

۴- نتیجه گیری

تفکر استراتژیک مرتبط با آموزش مجازی

درک فناوریانه

تأثیر جهانی شدن بر تعلیم و تربیت، به صورت روزافزونی در دو قلمرو مطرح می شوند. یکی از این دو قلمرو معطوف به مقوله یادگیری است که هدف آن آماده کردن فراگیرندگان در مقام شهروندان یا مصرف کنندگان جهانی است؛ موضوع هایی مانند ارزش های جهانی، توسعه پایدار و آموزش محیطی. مبحث دیگر درباره بررسی تأثیر فناوری های اطلاعات و ارتباطات، فشردگی مکان- زمان و شکل های تعلیم و تربیت جهانی ناشی از آن هاست. ما در عصر شبکه ها زندگی می کنیم، عصری که در آن شکل گیری شبکه های گوناگون اجتماعی برخط، شیوه های ارتباطی و اطلاع رسانی نوینی به عرصه گسترده ارتباطات اجتماعی معرفی کرده است (میرمحمدصادقی، ۱۳۹۱). بر همین اساس اکثر مدارس امروزه در حال تلاش برای افزایش اثربخشی فناوری های نوظهور در فعالیت های آموزشی خود هستند. و ضرورت شناخت مزایا و معایب این فناوری ها بیش از پیش قابل فهم و درک است.

تفکر سیستمی

دانش آموزان سده بیست و یکم همانند جامعه سازمان یافته ای هستند که به آموزش آموخته های سازمان دهی گروه های رسمی و غیررسمی، در راستای رشد درک فناوری و بهره گیری از آن در تنظیم خط مشی ها و سیاست های آموزشی نیاز دارند. شهروندان آتی نیازمندند که برنامه زندگی خودشان را با خط مشی های نوگرایانه از یک سو، و رعایت اصول بالابردن کیفیت یادگیری، کمک به ایجاد برابری آموزشی و اعتلای اثربخشی از سوی دیگر، هماهنگ کنند. شهروندانی که توانایی تهیه لوازم اینترنت را دارند، به آسانی می توانند دانستنی های روزآمد را از آن سوی جهان دریافت دارند و هم زمان اطلاعاتی نو تولید کنند و در دسترس شنوندگان و بینندگان خود قرار دهند. رسانه های الکترونیک تازه مرزها را شکسته اند. اطلاع رسانی به شیوه تازه سبب شکستن انحصار رسانه های داخلی شده است و افراد را توانمند می سازد تا منبع اطلاعاتی خویش را تعیین کنند و با افزایش سرعت اطلاع رسانی و بهره گیری بیشتر از فناوری پیشرفته ارتباطات، باعث ایجاد فرصت های بیشتر و مناسب تر برای رسیدن آموزش و پرورش ایران به هدف های خود شوند.

علاقمند کردن دانش آموزان به یادگیری و پژوهش در فضای مجازی

تکنولوژی ها ضمن کمک به توسعه فضای یادگیری به خارج از محیط کلاس و مدرسه، به دانش آموزان فرصت می دهند زمان، مکان و منابع یادگیری را طبق علاقه های خود انتخاب کنند، در مورد موضوعات بیندیشند، اهداف خود را مشخص کنند، به دنبال کشف راه حل هایی برای مسائل و سوال های خود باشند و در بسیاری از موارد آموخته های خود را ارزیابی کنند (بابایی، ۱۳۹۸) به نظر معلمان تدریس در فضای مجازی این پیامد مثبت را نیز به همراه داشته است که دانش آموزان یاد گرفتند.

امکان مشاهده چندین باره محتوا آموزشی

دانش آموز می تواند محتوایی را که کامل فرا گرفته و یا علاقه دارد چندین بار مشاهده کند. در فضای مجازی برای دانش آموزان فرصت دوباره نگاه کردن و گوش کردن تدریس معلم فراهم است و دانش آموز می تواند فیلم تدریس معلم را چندین بار با دقت ببیند، تا مطالب را یاد بگیرد. تولید محتوای آموزشی توسط خود معلم کلاس و توضیح دادن درس ها با صدای معلم باعث افزایش یادگیری دانش آموز در فضای مجازی می شود (رحمانی، ۱۳۹۹).

جدول ۱-۱: فرصت های هوشمندانه

فرصت های هوشمندانه	
تغییر و بازنگری در برنامه های آموزشی و سرفصلها ایجاد تغییرات عمیق در نظام آموزشی و هدایت آن به سوی یکپارچگی آموزشی و ترک روشهای سنتی کم بازده ایجاد چشم انداز دقیقتر برای آموزش و پرورش در بحث انتقال مطالب و یادگیری از راه دور	فراهم شدن زمینه تغییر
توجه به جایگاه و نقش مهم آموزش و پرورش و بهبود زیرساخت های اینترنتی برنامه ریزی برای ایجاد دوره های ضمن خدمت معلمان در زمینه نحوه استفاده از برنامههای تلفن و استفاده از فضای آموزش مجازی برنامه ریزی در جهت گسترش فرهنگ های خانواده با تکیه بر سیاستهای آموزش توجه ویژه به آموزش مجازی فعال شدن آموزشهای مجازی و تلویزیونی استفاده از تمام جوانب آموزش مجازی مانند: تدریس برخط (صوتی، تصویری، سندها و...)، ارتباطات خصوصی Mail-E, PV و...، انجمنهای گفتگو Forums و... آموزشهای مجازی را جذابتر و مفیدتر میسازد و موجب تعامل بیشتر بین معلم و دانش آموز میشود(توجه به آموزشهای الکترونیکی) استفاده از توانایی و امکانات سازمانها و ارگانها مانند صدا و سیما وزارت ارتباطات	توجه به داشتن برنامه ریزی راهبردی

آینده نگری

آموزش های مجازی در مدارس علی الخصوص در دوران پاندمی کووید ۱۹ منجر به تحول «شاکله آموزش» شده است و برخی دغدغه های تازه در زمینه فرایند تعلیم و تربیت دانش آموزان در فضای مجازی را رقم زده است. آموزش مجازی نمیتواند زمینه های رشد تربیتی و شخصیتی را برای دانش آموزان فراهم کند. ضعف پرورش همه جانبه شخصیت دانش آموزان از معایب آموزش مجازی است و فضای مجازی به علت ضعف ارتباط معلم- دانش آموز و روش تدریس محض سخنرانی محور، موجب رشد همه جانبه شخصیت یادگیرندگان نمی شود. در درس های برخط، درگیری بیشتری میان دانش آموز و محتوا صورت میگیرد، اما احساس خطرپذیری و پذیرش تأیید یا انتقاد دیگران، که محرک تفکر خلاق و نوآور در فرد است، تا حد زیادی کم می شود. این فضای جدید، ارتباط آموزشی معلم با دانش آموز را در هر زمان و مکان فراهم ساخته است. به منظور ایجاد زمینه نوآوری و خلاقیت در آموزش های مجازی، بهتر است استاد مجازی بر یادگیری از طریق حل مسئله و استقبال از راه حلهای تازه تأکید داشته باشد و تلاش نماید فقدان ارتباط چهره به چهره را با ارائه فعالیت های یادگیری پویا و تعاملی جبران نماید. معلم باید توانایی های مختلف دانش آموز مجازی را با زندگی در کلاس درس مجازی در هم آمیزد. همانطور که میدانید کووید ۱۹ تأثیر جدی بر دانش آموز، مربیان و سازمان های آموزشی در سراسر جهان گذاشته است (Mian and Khan, 2020:14). که موجب تغییر در فرایندهای آموزشی در سراسر جهان شده است. به نظر ضروری می رسد که به روش های نوین همچون آموزش الکترونیکی بهخصوص در این دوران پاندمی کووید ۱۹ و پسا کرونا باید بیشتر روی آورد. مشکلاتی چون عدم تعاملات انسانی، عاطفی و ارتباطات چهره به چهره و فقدان مهارتهای ارتباطی.

تأثیر جریان نیرومند جهانی شدن و جامعه اطلاعاتی و فناوری اطلاعات بر تحولات حال و آینده جوامع انکارناپذیر است. بهخصوص تأثیر فناوری اطلاعات و نیروهای مؤثر آن به تدریج و با گذشت زمان به جهت گیری ها، هدفها و ساختار نظام های آموزشی، فرایند تدریس و یادگیری، تغییر نقش معلم و یادگیرنده، و ساختار بندی برنامه ریزی آموزشی و درسی اثرهای گسترده و دامنه داری خواهد داشت. اما برای اینکه جوامع بتوانند زمینه و بستر لازم را برای ورود این فناوری ها و تحولات ناشی از آنها، و همچنین استفاده از آنها را به وجود آورند، به تغییرات ساختاری و برداشتن موانع از سر

راه خود نیاز دارند. از طرف دیگر، با شناخت ویژگی های فناوری اطلاعات و ارتباطات و فرصت ها و چالش های آن می توانند آگاهانه از فرصت های ایجاد شده برای پیشبرد اهداف آموزشی خود بهره بگیرند و با چالش های پیش رو به صورت منطقی برخورد کنند.

۵- پیشنهادات

رفع محدودیت ها و توسعه نرم افزار آموزشی

پیش بینی الزامات و نیازهای آموزش مجازی

بهبود مستمر کیفیت آموزش

توسعه اشتیاق و بهزیستی تحصیلی

فرهنگ سازی استفاده صحیح از تکنولوژی

توسعه اخلاق حرفه ای و اعتقادی معلمان، استراتژی اخلاقی برای توسعه آموزش مجازی، برنامه ریزی و سیاست گذاری با تاکید بر شرایط اضطراری

منابع

- ایران زاده، سلیمان؛ صباحی، عیسی و حسین عماری (۱۳۹۴) تفکر استراتژیک، نشر فروزش
- ذوالقدرنسب، محسن، اسمعیلی، رضا و محسن مرادی (۱۳۹۴) بهره گیری از وسایل کمک آموزشی و تاثیر مثبت آنها در یادگیری دانش آموزان دوره ابتدایی: دومین همایش علمی پژوهشی علوم تربیتی و روانشناسی آسیب های اجتماعی و فرهنگی ایران
- جاویدان، لیدا و جوادی فر، محدثه (۱۳۹۴) تاثیر تکنولوژی آموزشی در آموزش و یادگیری دانش آموزان، همایش: کنفرانس ملی روانشناسی و علوم تربیتی
- میرمحمد صادقی، میلاد (۱۳۹۱) تحلیل شبکه های اجتماعی با. Nodexl تهران: کیان.
- کرامتی، محمدرضا، گودرزی، محمدعلی و حسینی، فهیمه السادات (۱۳۹۵). تفکر استراتژیک در مدیران مدارس، هفتمین کنفرانس بین المللی روانشناسی و اجتماعی علوم بهمن ماه، تهران، مرکز همایش های بین المللی رازی
- لشکری بلوکی، مجتبی (۱۳۹۵) دستورات و فنون تفکر استراتژیک: ده احکام و بیست تفکر کاربردی، چاپ اول، تهران: ناس.
- مقتدایی، زینب، (۱۳۸۹)، درآمدی بر نظریه های ارتباط جمعی در زمینه اینترنت و شبکه های اجتماعی، راسخون، صفحه ۱۰.
- بابائی (۱۳۹۸) تاثیر آموزش با شیوه تفکر خلاق به والدین و دانش آموزان بر پیشگیری از آسیبهای فضای مجازی (مطالعه اقدام پژوهی). پژوهش های کاربردی در مشاوره.
- رحمانی، فرهاد (۱۳۹۹) یادگیری مؤثر در آموزش مجازی در دوران کرونا. نخستین کنفرانس تجارب برتر تربیتی معلمان. تاکستان.
- عزیزی ابرقویی، محسن (۱۳۹۰). رابطه خودکارآمدی و کیفیت تجارب یادگیری با فرسودگی تحصیلی دانشجویان کارشناسی ارشد. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی.
- Moon, B. J. (2013). Antecedents and outcomes of strategic thinking. *Journal of Business Research*, 66(10), 1698-1708.
- Monavarian, A., Farmani, G., & Yajam, H. (2011). Strategic thinking in Benetton. *Business Strategy Series*, 12(2), 63-72.
- Marbán, J. M., Radwan, E., Radwan, A., and Radwan, W. (2021). Primary and Secondary Students' Usage of Digital Platforms for Mathematics Learning during the COVID19 Outbreak: The Case of the Gaza Strip. *Mathematics*, 9(2), 110.
- Mian, A., and Khan, S. (2020). Medical education during pandemics: a UK perspective. *BMC medicine*, 18(1), 1-2.
- Viner, R. M., Russell, S. J., Croker, H., Packer, J., Ward, J., Stansfield, C., ... and Booy, R. (2020). School closure and management practices during coronavirus outbreaks including COVID-19: a rapid systematic review. *The Lancet Child and Adolescent Health*
- Kalwitzki, M (2005), Self- reported changes in clinical behaviour by undergraduate dental students after video- based teaching in paediatric dentistry, *European Journal of Dental Education*, Vol. 9, No. 3.

Strategic thinking in virtual school education

Abstract

The purpose of this research is to investigate strategic thinking in virtual school education. We live in the era of networks, an era in which the formation of various online social networks has introduced new methods of communication and information to the wide field of social communication. Accordingly, most of the schools today are trying to increase the effectiveness of emerging technologies in their educational activities, but in the meantime, a series of challenges and opportunities have been created in advance of these technologies and virtual education related to them, which should be In the framework of strategic and strategic thinking, identify and use strategies to increase strategic understanding in virtual education. Here, based on the type of research method, the necessity of understanding information technology in the educational environment was first identified, and then related system thinking was investigated to identify the most important advantages of using the virtual learning method. And after identifying these advantages, strategic opportunities with virtual learning were examined and finally, a futuristic view was examined by identifying challenges related to virtual learning. The research method is descriptive and analytical.

Keywords: strategic thinking, opportunities, virtual education, schools, challenges